

УДК 93/94:378(091)

Кугай К. Б.

## СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ ТА СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНІ ПЕРЕДУМОВИ СТАНОВЛЕННЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ В ЗАХІДНІЙ УКРАЇНІ (ДРУГА ПОЛОВИНА XVII – ПОЧАТОК XX ст.)

*Стаття аналізує соціально-економічні та суспільно-політичні передумови становлення вищої освіти саме в Західній Україні у другій половині XVII – на початку XX ст. Автор виділяє такі аспекти як перебування українських земель в складі різних держав, насадження католицизму на території українського православ'я, викладання у навчальних закладах переважно латинською, німецькою, польською, румунською мовами та ін.*

*Розвиток науки у період зародження університетської освіти був тісно пов'язаний з тими загальнокультурними процесами, які переживало українське суспільство в цей час. Радикальний поворот до Заходу позначився новими якісними зрушеннями в усіх сферах освітньо-наукового життя українського народу.*

**Ключові слова:** класична університетська освіта, католицизм, єзуїти, реформи, церковна реформа, народна школа, еміграція, Галичина, українське Відродження.

**Постановка проблеми.** Історія розвитку вищої школи говорить про те, що система вищої освіти є своєрідною моделлю соціокультурних умов, що виникли в суспільстві на певному історичному етапі. Саме тому вона є об'єктом історико-педагогічних досліджень. Більше того, ці дослідження необхідні для створення нової моделі вищої освіти в Україні в новому столітті.

Знання історії дозволить більш глибоко проаналізувати перебіг процесів, що відбувалися впродовж розвитку вищої школи, і відібрати те найцінніше, що дозволить надалі розвивати сучасну систему освіти.

**Аналіз останніх досліджень.** Питання соціально-економічних та суспільно-політичних передумов становлення вищої освіти в Західній Україні у другій половині XVII – на початку XX ст. розглядалися в працях А.М. Алексюка, Т.В. Богатирьової, О.В. Глузмана, Н.М. Дем'яненко, Г.Г. Єфименко, В.М. Красникова, О.О. Любара, В.К. Майбороди, А.Н. Новоминського, Є.П. Степановича, Д.Т. Федоренко та інших науковців.

Діяльність братств та їх внесок у становлення та розвиток вищої освіти досліджували такі науковці як Б. Год, Л. Коба, Я. Ісаєвич, К. Харлампович та інші.

Особливості вищої педагогічної освіти в Україні та історії української педагогіки вивчали В.К. Майборода та Д.Т. Федоренко.

Аналіз наукових джерел показує значну зацікавленість істориків педагогіки різними аспектами становлення вищої освіти в Західній Україні у другій половині XVII – на початку XX ст.

**Метою** статті є аналіз соціально-економічних та суспільно-політичних передумов становлення вищої освіти в Західній Україні у другій половині XVII – на початку XX ст.

**Виклад основного матеріалу дослідження.** Виникненню класичної університетської освіти в Західній Україні передували ряд причин релігійного характеру (насадження католицизму на території українського православ'я), діяльність братств (як організацій, які сприяли культурному, релігійному та національно-визвольному руху проти ополячення, окатоличення, культурної полонізації тощо), а також культурні, історичні, економічні та суспільні умови тогочасного періоду.

В історії нашої країни XVII ст. був періодом складних економічних перетворень і політичних подій, коли міцніли та розвивались сусідні держави, а в Україні точилася боротьба народних мас проти феодального, польсько-шляхетського поневолення і католицизму.

З початку XVII століття конфлікт між православ'ям і католицизмом, за словами Д. Чижевського, створив «грунт для утворення двох явищ – релігійної полеміки та національної школи». На його думку, як «релігійна полеміка з необхідністю вимагала теологічних студій», так і народна школа, яка з'явилася й поширилась зусиллями релігійно-національних організацій – братств, «привела до зорганізування вищої освіти з релігійним забарвленням» [1, с. 24].

Політична, національна, релігійна ситуація в Україні на початку XVII ст. зумовила існування двох напрямів освіти [5]:

– православного (братські школи; школи, засновані сільськими громадами, де вчителювали дяки; школи при православних церквах і монастирях);

– католицького (школи католицьких орденів – єзуїти, василіани, домініканці, піари). Існували й уніатські школи, створені на базі православних після Брестської церковної унії; школи протестантських общин; національні школи різних народів, які проживали в Україні.

Виникнення наукових осередків – теологічних шкіл, які засновували на українській землі представники різних віросповідань, через які пройшли цілі покоління представників різних верств українського суспільства, позначило початок університетської науки в Україні. Школи були залежні від польської шляхти, що не сприяло вихованню молоді в українському національному дусі [5].

Після визвольної війни 1648-1657 рр. Українська держава увійшла до складу Московської на правах автономії. Галичина й решта Волині належали Польщі. Північна Буковина підпорядковувалася залежному від Туреччини Молдовському князівству. Українське Закарпаття перебувало під владою угорських панів. У зв'язку з політичними й соціальними конфліктами Україна розпалася на дві окремі частини. Історичний період з 1663 року і протягом близько двадцяти наступних років названо Руїною.

Відновлення влади польських феодалів на Правобережній Україні, згідно з Андрусівським перемир'ям 1667 р. між Росією і Річчю Посполитою, надовго загальмувало тут формування національних господарств і розвиток економіки. У другій половині XVII ст. на західноукраїнських землях утвердилася феодальна земельна власність. Польська корона (уряд) перетворилася на великого землевласника. Якщо у 1683 р. їй належало тільки 23 населені пункти із 185 дворами, то у 1765 р. – вже відповідно 332 і 20 680. Із зростанням феодального землеволодіння посилювалася експлуатація народних мас.

На західноукраїнських землях з розвитком сільськогосподарського виробництва і пристосуванням господарств феодалів до потреб ринку поступово розширювалися посівні площі, в основному за рахунок освоєння луків, чагарників, заболочених місцевостей, косягорів тощо.

Поступово формувалося мануфактурне виробництво, засноване на дрібних селянських промислах, але за умов натурального господарства воно мало здебільшого кооперативний характер. Діяли мануфактури і кустарно-кооперативні підприємства, де всі виробничі процеси здійснювалися лише на основі примусової праці. Так на всіх мануфактурах в Галичині працювали кріпаки, і лише кваліфіковані майстри були найманими. Це істотно обмежувало розвиток мануфактурного виробництва. Лише окремі галицькі мануфактури з часом перетворилися на фабрики. На відміну від капіталістичної, вотчинна мануфактурна система утворилася внаслідок втягування в товарно-грошові відносини господарств феодалів. Поширення товарно-грошових відносин зміцнювало зв'язки між господарськими районами Правобережжя і Західної України, що позитивно вплинуло на економічну єдність народу України.

Наприкінці XVIII ст. відбувся черговий переділ України. Внаслідок першого поділу Польщі 1772 р. Галичина увійшла до складу Австрійської монархії. У 1774 р. імперія Габсбургів загарбала північну частину Молдавії з містами Чернівці, Серет та Сучава. Північну частину нового краю, названого Буковиною, заселяли українці. Таким чином, західноукраїнські землі стали колонією Австрійської монархії. Крім немилосердного визиску з боку феодально-абсолютистської держави, в Галичині тривав процес колонізації, на Закарпатті – мадяризації, а на Буковині – румунізації українського населення. Подвійний, а то й потрійний національний і соціальний гніт, багатокласова роз'єднаність стали серйозним гальмом не лише економічного, а й духовного розвитку українців [6].

У 1773 р. папа Климент XIV скасував єзуїтський орден. Все майно єзуїтів у Польщі було віддано на потреби народної освіти, для керування якою засновано Навчальну Комісію. Вона здійснила реформу в Краківському і Віденському університетах та в середніх школах, а згодом встановила нову систему шкільництва. За новим статутом, крім цих двох університетів, мали бути в кожній окрузі окружні шестикласні школи із 7-річним курсом навчання (всіх округ 10, які поділялися на декілька підокруг); у підокругах – підокружні школи з трьома класами – з дворічним курсом у кожному класі; у кожній парафії – парафіяльні школи (вищі у містечках і нижчі у селах). Парафіяльні школи мали давати освіту відповідно до звання, занять та ремесел. У цих школах учні вчилися релігії, науки звичаїв, відповідно до умов часу й стану учнів, читання, писання, арифметики, основ геометрії, городництва та хліборобства, основ медицини й ветеринарії, відомостей про внутрішню торгівлю, а також набували корисного досвіду у селянському житті. Значну частину середніх єзуїтських шкіл на українських землях Навчальна Комісія передала василіанам, католикам. У школах панувала та сама єзуїтська система [5].

Східна Галичина разом з частиною польських земель входила до «королівства Галіції та Лодомерії» з центром у Львові. На чолі Галичини був губернатор, якого призначав Відень. Буковиною певний час управляла військова влада, а в 1786 р. її було приєднано до Галичини. Закарпаття, у зв'язку з тим, що підпорядкування Угорщини Відню було дуже умовним, фактично управлялося з Будапешта. Отже, навіть перебуваючи у складі однієї держави, західноукраїнські землі були розчленовані на три частини.

Економіка Галичини, Буковини, Закарпаття була найвідсталішою серед австрійських провінцій, їхня промисловість залишалася на мануфактурній стадії. Розвивалося винокуріння, пивоваріння, металообробна, фарфорово-фаянсова, цукрова, лісова, добувна галузі промисловості, виробництво грубого сукна. Проте панівне становище займало ремісництво.

Найбільшою перешкодою для розвитку сільського господарства, яке відігравало головну роль в економіці Західної України, залишалося кріпацтво. Позаекономічний примус і насильство перестали діяти як економічний чинник розвитку панщинного господарства; ця тенденція лише загострювала суперечності цієї системи виробництва. Чи не найгіршим становище селян було в Галичині, де під час літніх сільськогосподарських робіт панщина сягала 6 днів на тиждень.

Австрійські правителі, як і їх попередники, бачили у західноукраїнських землях насамперед джерело для поповнення державної казни та армії. Але водночас вони змушені були подбати про забезпечення там хоча б елементарної соціальної справедливості та порядку. Тому австрійська імператриця Марія-Терезія та її син Йосиф II у другій половині XVIII ст. здійснили так звані реформи «освіченого абсолютизму», метою яких було поліпшення матеріального становища жителів імперії. Одним із головних об'єктів реформаторської політики стала Галичина, де правляча польська шляхта довела місцеве населення до крайнього зубожіння та морального занепаду, і яка була потенційним джерелом державних смут і заворушень. Перетворення зачепили насамперед аграрні відносини, церкву й освіту [6].

Важливою для західноукраїнських земель була церковна реформа, яка докорінно змінила на краще становище греко-католицької церкви. Її основними положеннями були [6]:

- зрівняння прав католицької, протестантських і греко-католицької церков та забезпечення віруючим цих віросповідань однакових можливостей;

- підпорядкування церкви державі та надання священникам статусу державних службовців із відповідною платнею;

- заборона місцевій верхівці римо-католицької церкви переводити греко-католиків на латинський обряд та вживати термін «уніат», що мав образливий підтекст.

З церковною реформою тісно була пов'язана освітня реформа, яка, серед іншого, передбачала [6]:

- ліквідацію ордену єзуїтів і його багатолітнього домінування у навчальних закладах та відкриття у Львові на місці єзуїтської колегії університету;

- створення греко-католицьких семінарій для навчання українського духовенства;

- запровадження системи початкових і середніх шкіл, причому на рівні початкової школи навчання для дітей мало проводитися рідною мовою.

Реформаторська діяльність Марії-Терезії та Йосифа II була на той час прогресивним явищем. Реформи викликали в західноукраїнському суспільстві почуття глибокої вдячності та відданості Габсбурзькій династії. Однак уже незабаром прогресивні нововведення було зведено нанівець наступними австрійськими правителями. Єдиною інституцією, яка зберегла всі надбання і навіть суттєво зміцнила їх після започаткування Галицької митрополії, була греко-католицька церква.

Але вже у 1789 р. Навчальна (Едукаційна) комісія видала розпорядження про закриття «руських» церковних шкіл та усунення з усіх шкіл «руської» мови. Українців позбавили можливості навчатися рідною мовою; їм забороняли святкувати релігійні свята за григоріанським календарем. Учнів православної віри змусили ходити до костьолів [5].

Існують діаметрально протилежні погляди на процес співіснування в Україні у XVII – XVIII ст. католицьких та православних освітніх інститутів: від думки про благодетельність впливу вищої у той час європейської культури на українську через католицьку (латинську) освіту до трактування цього явища як культурного геноциду з боку польсько-католицьких колонізаторів. Безперечно одне – результатом цього співіснування був період розквіту освіти, науки, культури. За висловом Івана Огієнка, цей період є золотим віком української культури [3]. Процес співіснування католицької та православної освіти був бурхливим та сповненим протиріч, але неможливо заперечувати його кінцевий результат: високий ступінь розвитку української педагогіки, розмаїття типів шкіл у XVII-XVIII ст. Цей період називають добою українського Відродження.

У відповідь на обмеження попередніх здобутків, отриманих завдяки реформаторській діяльності Марії-Терезії та Йосифа II, селяни посилюють антифеодалну боротьбу, що проводилася в різних формах: скарги, втечі, підпали, розправи, відмова від сплати податків, невиконання розпоряджень адміністрації маєтків. Своєрідною формою протесту був рух опришків, що поширювався на Прикарпатті. Опришки нападали на панські й державні маєтки, забирали або нищили майно, руйнували панські двори, розправлялися з феодалами та адміністрацією.

Постійною та наймасовішою формою антифеодалної боротьби була відмова широких мас селянства від виконання феодальних повинностей. Кульмінаційним пунктом селянського руху були антифеодальні виступи 1846-1848 рр. на східно-галицьких землях. Це був удар, від якого феодально-кріпосницька система вже не могла отямитись. Повстання було придушене, проте стало однією з вирішальних передумов скасування панщини не лише в Галичині, а й в усій Австрії [6].

Аграрні реформи, здійснені на західноукраїнських землях під час революції 1848-1849 рр., були дуже важливими для населення. Вони передбачали [4]:

- звільнення селян з особистої залежності від поміщиків;

– передання права здійснення суду над селянами від пана до спеціально призначеного державного чиновника;

– заборону збільшувати поміщицькі землеволодіння за рахунок «прирізки» селянських земель;

– обмеження панщини, тривалість якої не могла перевищувати 3 дні на тиждень;

– заборону проживати у селі лихварям (як правило, євреям), які відмовлялися займатися сільським господарством, тощо.

Незважаючи на те, що аграрні реформи звільнили селян від залишків кріпацтва, проте їхнє становище залишалося дуже тяжким.

Революційні події 1848-1849 рр. були важливим етапом у розвитку європейських країн – вони уможливили пришвидшення процесів подальшого становлення індустріального суспільства. Однак західноукраїнські землі до останніх днів існування імперії залишалися найбільш відсталими в економічній площині територіями Австро-Угорщини з найнижчим рівнем життя населення.

У 50-60-х рр. XIX ст. завдяки політиці віденського уряду у західних і центральних провінціях Австро-Угорщини швидкими темпами розвивалася промисловість, а Галичина, Буковина і Закарпаття зберігали досить давній, аграрний характер економіки. Імперський уряд фактично не вживав ніяких заходів для розвитку промисловості на західноукраїнських землях. Урядові кола відмовлялися надавати західноукраїнським підприємцям податкові пільги, якими користувалися в західних провінціях. Доступ західноукраїнським товарам на ринки Австро-Угорщини та сусідніх країн був фактично закритий. Водночас існували пільги на вивезення звідси сировини й напівфабрикатів. Навіть усередині краю західноукраїнським підприємцям було дуже важко вести конкурентну боротьбу з іноземними фірмами. Дешеві фабричні товари витісняли з ринку місцеві вироби [4].

Західноукраїнські землі привертали дедалі більшу увагу австро-угорських підприємців не лише як ринок збуту товарів, а й як джерело дешевої сировини. Внаслідок цього стали швидко розвиватися нафтодобувна та лісозаготівельна галузі промисловості.

Протягом другої половини XIX ст. кількість населення західноукраїнських земель збільшилася. За даними австрійського та угорського державного перепису 1857 р. на західноукраїнських землях мешкало 2600 тис. українців (а протягом наступних п'ятдесяти років українське населення збільшилося до 3814 тис.). Оскільки у цей період загальна кількість населення значно зросла, питома вага українців у його складі зменшилася. Зростання чисельності населення дедалі більше загострювало місцеві соціально-економічні проблеми. У Галичині густота населення в сільській місцевості протягом цього часу збільшилася з 32 до 102 осіб на 1 км<sup>2</sup> [4].

Умови життя на західноукраїнських землях були вкрай важкими для корінного населення. Рівень життя західних українців становив лише одну десяту від загального рівня життя решти населення на цих землях. Смертність сягала 40-48 осіб на 1 тис. серед українців і 28 осіб на 1 тис. серед поляків. Кількість продуктів, яку споживала одна особа в Галичині, становила лише половину від того, що споживав громадянин західноєвропейської країни. За підрахунками істориків, щорічно від голоду, недоїдання і хвороб у самій лише Галичині помирало 50 тис. осіб. Більше половини дітей не доживало до 5 років, вмираючи інколи від найелементарніших хвороб через відсутність медичної допомоги. У західних і центральних провінціях імперії Габсбургів одна лікарня припадала на 295 жителів, а в Галичині – на 1200 [4].

Злиденні заробітки або повна їх відсутність, страх ще нерозорених селян перед майбутніми злиднями, зубожіння більшості селянства, нестача землі, пошуки порятунку від голодної смерті, тягар національного гноблення й політичного безправ'я стали основними причинами масової трудової еміграції західноукраїнських селян до країн Європи, Північної та Південної Америки. Вона була прямим наслідком політики віденського уряду, спрямованої на висмокування життєдайних соків із національних країн на користь розвиненого центру імперії.

своєння. До вправ, спрямованих на розвиток і удосконалення навичок та вмій усного мовлення та у формах постійної переселенської й тимчасової заробіткової еміграції. Постійна переселенська еміграція відбувалася переважно до Бразилії, Аргентини, США і Канади. На тимчасові сезонні роботи західноукраїнські селяни щорічно виїздили до таких сусідніх країн: Угорщини, Західної Австрії, Німеччини, Румунії, Росії, Франції. За другу половину XIX ст. зі Східної Галичини й Північної Буковини виїхало в пошуках кращої долі за океан близько 250 тис. осіб. Закарпаття упродовж 1871-1900 рр. залишили 170 тис. переселенців [4].

Наприкінці XIX ст. іноземний капітал посилив свої позиції в економіці західноукраїнських земель. Великі фірми забирали у свою власність торгівлю, банки, цілі галузі промисловості. Іноземні власники поглинали всі підприємства, чиє існування було їм небажане, унеможлилювали створення тих, діяльність яких суперечила їхнім інтересам.

Сільське господарство західноукраїнських земель розвивалося надзвичайно повільно. Величезні земельні масиви знаходились у власності поміщиків, тоді як більшість селянства постійно страждала від малоземелля. Економічне становище західноукраїнських земель у складі Австро-Угорщини як і раніше залишалося наближеним до колоніального. Цей край був ринком збуту готової продукції з центральних

регіонів імперії та джерелом надходження сировини. Одночасно він був джерелом дешевої робочої сили, яка надходила звідси на західноєвропейській та зокеанській ринки праці.

Еволюція сільського господарства відбувалася дуже повільно. В економічних відносинах між селянами й поміщиками переважали відробітки – за позичене зерно, за оренду землі, за дрова тощо. Лише наприкінці XIX ст. відробітки стали поступатися місцем вільнонайманій праці. Неможливість більшості селян забезпечити себе необхідним завдяки праці у власному господарстві змушувала їх йти наймитувати до великих землевласників. Проте за свою працю вони отримували в чотири рази менше, ніж сільськогосподарські робітники в інших провінціях імперії Габсбургів.

Новою проблемою у напівжебрацькому житті західноукраїнського селянства стало лихварство. Вимушені позичати гроші для сплати численних податків, селяни швидко опинялись у залежності від лихварів, які, вдаючись до безсоромного шахрайства, під приводом сплати боргу і процентів на нього (в середньому 150-250%) відбирали їхні господарства. Наслідком безпросвітнього становища селян було поширення пияцтва. Землевласники часто самі штовхали їх до цього, видаючи замість платні за роботу батракам талони, які можна було реалізувати лише в шинку. Тому не дивно, що наприкінці XIX ст. у Галичині один шинок припадав на кожних 230 жителів, в той час як початкова школа – на кожних 1500 жителів [4].

І все ж, хоч і повільно, вигляд західноукраїнського села змінювався. Переважну більшість складали малоземельні господарства, господарі яких не могли проіснувати зі своїх наділів. Місцева слабозвинена промисловість була нездатна поглинути надлишок сільськогосподарського населення. Господарства середняків і заможних селян були тією основою, з якої могла формуватися нова суспільна верства західноукраїнських селян-підприємців. На відміну від міської буржуазії та поміщиків, селяни-підприємці були в основному українцями.

Розвиток промисловості був пов'язаний з виникненням нової суспільної верстви – промислових робітників. Наприкінці XIX ст. їхня кількість у краї становила близько 55 тис. осіб. Джерелами поповнення робітництва були розорені ремісники й селяни. Становище західноукраїнських робітників було одним із найгірших у Європі. У гонитві за високими прибутками підприємці не бажали витратити гроші на створення безпечних умов праці. Внаслідок цього постійно зростала кількість нещасних випадків. Заробітна платня промислових робітників у краї була в півтора рази меншою, ніж у центральних районах імперії. Розмір платні промислових робітників не забезпечував їм прожиткового мінімуму. Тяжкі умови праці та низький життєвий рівень спричиняли поширення серед робітників таких захворювань як туберкульоз, ревматизм тощо. Медична допомога була для них майже недоступною внаслідок її високої вартості [4].

Західноукраїнські міста, внаслідок імперської політики гальмування індустріалізації краю, впродовж тривалого часу зберігали свій традиційний вигляд. Міське населення поступово зростало. Швидше за інші розвивалися Львів і Чернівці, а також міста, що були значними залізничними центрами (Станіслав, Стрий та ін.). Зростало також населення Дрогобича й Борислава, де виникли нафтодобувні підприємства. У цілому відсоток міського населення західноукраїнських земель залишався досить невеликим. У Галичині мешканці міст складали 10% від усього населення. Українці у складі міського населення складали лише 14-25%. Більшість міських жителів у Східній Галичині були поляками та євреями. Водночас навіть невеликі за чисельністю українські міські громади відігравали значну роль у розвитку українського національного життя. Містами-осередками українського культурного і політичного життя в краї були Чернівці, Перемишль, Станіслав, Коломия, Тернопіль, Ужгород. Загальноукраїнським центром національно-визвольного руху став Львів [4].

В економічній площині західноукраїнські міста зберігали свій характер центрів ремесла й торгівлі. Однак українців у складі місцевого купецтва майже не було. Абсолютну більшість у цьому секторі економіки становило єврейське купецтво. Завдяки їхній діяльності в краї було налагоджено економічні зв'язки між містами й селами. Єврейські купці скуповували в селах сільськогосподарську продукцію і привозили на продаж селянам необхідні товари. Рівночасно з торгівлею єврейські купці здійснювали інші комерційні операції: позичали гроші, продавали товари в борг тощо. Завдяки їхній діяльності західноукраїнське селянство втягувалось у товарно-грошові відносини.

Єврейське купецтво діяло, звісна річ, із метою отримання прибутку і тому інколи намагалось обдурити занадто довірливого селянина. Проте це не спричинило появи національної ненависті між представниками двох народів. Українські селяни поважали й цінували єврейських купців за їхню комерційну діяльність, розуміючи необхідність їхньої праці.

**Висновки.** Отже, соціальні, економічні та політичні умови життя українського населення були надзвичайно складними. Це не створювало сприятливого середовища для успішного і стрімкого розвитку вищої освіти в українській державі. Водночас відбувалися хоч і не швидкі, але позитивні зміни, реформи у всіх галузях суспільно-економічного життя, що сприяло виникненню класичної університетської освіти в українській державі.

## Використанні джерела

1. Алексюк А. М. Педагогіка вищої освіти України. Історія. Теорія. Київ, 1998. 560 с.
2. Дворцева Г. Класичний університет як культурне середовище особистості. *Психолого-педагогічні проблеми сільської школи*. 2011. №39(2). С. 32–36.
3. Енциклопедія історії України: у 10 т. Київ, 2004. Т. 2. 688 с.
4. Західноукраїнські землі у складі Австрійської (Австро-Угорської) імперії у другій половині XIX ст. Київ, 2018. URL: <http://ukrmap.su/uk-uh9/1051.html> (дата звернення: 20.06.2018).
5. Історія Львівського національного університету ім. Івана Франка. Львів, 2018. URL: <http://www.lnu.edu.ua/about/university-today-and-tomorrow/history/> (дата звернення: 21.06.2018).
6. Лазарович М.В., Лазарович Н.А. Історія України. Київ. 2012. 438 с.

Kugai K.

**SOCIOECONOMIC AND SOCIOPOLITICAL PRECONDITIONS  
FOR HIGHER EDUCATION FORMATION IN WESTERN UKRAINE  
(SECOND HALF OF THE 17th - THE EARLY 20th c.)**

*The article deals with socioeconomic and sociopolitical preconditions for higher education formation in Western Ukraine in the second half of the 17th century – early 20th century. The development of science during the university education formation was closely linked with the general cultural processes that Ukrainian society was experiencing at that time. A radical turn to the West was marked by major breakthrough in all areas of educational and scientific life of Ukrainian people.*

*The analysis of scientific information sources shows considerable interest of historians, who do research on pedagogics, in various aspects of higher education formation in Western Ukraine in the second half of the 17th century – early 20th century.*

*The author emphasises that the advent of classical university education in Western Ukraine was preceded by a number of reasons in religious sphere, the activity of brotherhoods (as organisations contributing to the cultural, religious and national liberation movement against Polonization, Catholicism spreading, cultural Polonization, etc.), and also cultural, historical, economic and social conditions of that period.*

*The activity of educational institutions of primary and secondary levels promoted the formation of classical university education. Significant influence on university education development was exerted by brotherhoods and printing houses activity, as well as contribution of scholars, educators, benefactors of that time. On the territory of Ukraine, the first higher educational institutions, following the example of European classical university, became Ostroh Academy and Kyiv Brotherhood (Mohyla) College. Traditionally, classical university education was based on natural sciences and social and humanitarian specialties.*

*It has been concluded that social, economic and political conditions of Ukrainian population life were extremely hard. And it did not create a favourable environment for successful and rapid development of higher education in the Ukrainian state. At the same time, there were not quick but positive changes, reforms in all spheres of socioeconomic life, which contributed to the advent of classical university education in Ukraine.*

**Key words:** *classical university education, Catholicism, Jesuits, reforms, church reform, folk school, emigration, Galicia, Ukrainian Renaissance.*

*Стаття надійшла до редакції 21.06.2018 р.*